

elvelt felismerve és a kultúra szavát követve nem fog ama kívánság teljesítése elől elzárkózni, melyért a múlt század első felében a lánglelkű Szemere hiába emelt szót.

“Most már a sor rajtunk van”, hangsúlyozva ismételjük vele hetven év magasabb kultúrájának és büntetőjogi tapasztalatainak birtokában: “Tehát engedjétek nekünk is a kísérletet teljesen, egészben s a büntetőjog többi részeivel összhangzólag megtehetnünk; eljárástok s elveitek felől már ítélte a múlt, a mieink fölött majd a jövő ítélend.”

(Bűnügyi Szemle, 1913. évf. 2. sz.)

III. NEMZETKÖZI JOG

A nemzetközi jog tudományos művelésének elfogulatlan szemlélete igen érdekesen tünteti fel azokat a gátló erőket, amelyek mióta csak a nemzetközi jog kérdéseinek tudományos vizsgálata megindult, egy szilárd talajon nyugvó nemzetközi jogtudomány kifejlődésének útjában állanak.

Egyik ilyen gátló erő, mely már Hugo Grotius idejében érvényesült, az állami imperializmusban kifejezésre jutó politikum, vagyis az az irány, mely az imperialisztikus érdekeknek és törekvéseknek volt hűséges támasza és egyben elméleti igazolója is. És ma, ezzel látszólag szemszöges ellentétben egy másik gátló tényező jut előtérbe egy pacifista színezettségű internacionalizmus képében, vagyis, amíg a világháború előtt a nagyhatalmak világuralmi törekvéseik következtében merőben elzárkóztak egy nemzetközi jogrend őszinte megvalósításának a gondolata elől, ma azt látjuk, hogy a győztesek a jelenlegi helyzet formai petrifikálása érdekében az internacionális pacifizmus lobogója alá gyülekeznek.

Igaz, hogy a Nemzetek Szövetségének eszmei célkitűzése, amint az egyezményokmány bevezetése ünnepélyesen kifejezi, egy új, erős, nemzetközi jogrend kialakítása volt, a nemzetek együttműködésének előmozdításával, a nemzetközi béke és biztonság megvalósításával.

De az ünnepélyes ígélet- és feladatvállalás óta immár tíz év telt el, s így joggal kérdezhetjük, melyek azok az alkotások, melyekben a Nemzetek Szövetsége a nemzetközi béke és biztonság megalapozását, intézményes kiépítését megvalósította? Kérdezzük, a világ népei egy új, erős nemzetközi jogrend szilárd talaján érzik-e magukat, s ezen a nemzetközi békének és biztonságnak nagyobb áldásait élvezik-e ma, mint a népek régi jogközösségében?

A Nemzetek Szövetsége ilyen alkotásokra nem mutathat rá. A világ népeinek a béke és biztonság érzetéből fakadó bizalmára nem hivatkozhatik.

Hogy a párisi béke-férc-művek milyen tehetetlenül állnak a világ megoldásra váró nagy problémáival szemben, mi sem bizonyítja jobban, mint azok a kísérletek, melyek immár a békediktátumokon kívül más csodaszerekben keresik a világ lappangó válságainak hatékony gyógymódját.

Érdekes jelenség, hogy míg a nemzetközi politika jelenlegi rendezői megegyezően diagnosztizálják az államok közötti jogközösség eme válságos állapotát, addig

a válság okai felett szemet hunyva, egy új nemzetközi jogrend formai kiépítését választják célkitűzésül. És ennek kapcsán egy egészen új mentalitású nemzetköziség bontakozik ki szemeink előtt, amely tudományos jelleget arrogálva magának, annál veszedelmesebb. Az a nemzetköziség, amely végeredményében az államok jelenlegi állapotának megmerevítésével törekszik az új nemzetközi jogrend formai kiépítésére. A nemzetközi jog tudományos művelésének azon irányára gondolunk, amely hol tudatos, hol öntudatlan motivációkból, a nemzetközi jognak a nemzeti jog feletti uralmát hirdeti, amely az állam és így benne a nemzet külön lényiségének egy állam feletti államba (civitas maxima), illetve egy nemzetközi világpolgárságba való felolvadását tartja szem előtt. Sajnos, kevesen ismerik fel eme veszedelemnek igazi jelentőségét. A nemzetközi jog alapvető kérdése egy szigorúan megalapozott jogtani felfogás sarkkövén: a nemzeti és nemzetközi jog viszonyának tisztázásán nyugszik. Vagyis amint mi: A nemzetközi jog tudománya (Pécs, 1926.) c. tanulmányunkban kifejtettük, a nemzetközi jog tudományos művelése egy előzetes kérdés tisztázásából: az állam és államközi jog viszonyának helyes megállapításából indulhat ki, mert csak ez adhat választ arra, a nemzetközi jog tudományában könnyelműen elhanyagolt kérdésfeltevésre: milyen mérő eszközt használjunk az államközi életviszonyok szabályozásának az értékelésénél? Külön jogértékelés indokolt-e az állami és külön az államközi életviszonyoknál, vagy ugyanazon jogértékelés indokolt mindkét területen?

Egy tudományos felfogást mindaddig tisztelünk, legyen az a miénktől még annyira is eltérő, vagy azzal egyenesen szembehelyezkedő, amíg az a tudományos kutatás objektív megállapításain épül fel. De megrendül bizalmunk, mihelyt a tudomány palástjába a politikum takarózik bele. Így bár mi a magunk részéről szigorúan tudományos alapon azt igazoltuk, és így azt tanítjuk, hogy a nemzeti és nemzetközi jog két külön jogrendszer, hogy tehát e két területen két külön jogértékelés is indokolt és így tehát a nemzeti jog nincs alárendelve a nemzetközi jog princípátusának, tisztelettel fogadjuk azon argumentumokat, melyek az utóbbi felfogást tartják helyénvalónak; de mint nem tudományos érv felett mondunk elítélő bírálatot, amikor a nemzetközi jog felsőbbségének elmélete és a nemzetköziség politikumát szolgálja.

Ha a nemzetközi jog felsőbbégi teóriáját hirdető legújabb írók fejtegetéseit tudományos mezükből kissé kihámozzuk, illetve ha az újabb pacifista irányú nemzetközi jogászai fejtegetéseknek kissé mélyére nézünk, nem nehéz a burkolt politikumot észrevennünk!

Így a sok közül csak a formális jogfilozófiai irány vezérének, Kelsennek az álláspontját idézzük, ki hatalmas munkát szentelt az állami szuverenitás kérdésének és ennek kapcsán a nemzeti és nemzetközi jog viszonyának jogtani vizsgálatára, s aki bár óvatosan tartózkodik fejtegetéseiben a politikumtól, a végén még is színtvall a következőkben: "A szuverenitás képzetének természetesen radikálisan el kell fojtódnia. A kulturális öntudat ezen forradalmasítása mindenek felett szükséges. Nem valami jogászai konstrukció kedvéért, bár az elméleti jog szerinti helyes belátás a jogfejlődés némely akadályának elhárítására is alkalmas. Mert a saját állami szuverenitásról alkotott képzet eddigelé - joggal vagy nem jogosan - mindannak az útjában állott, ami a nemzetközi jog kialakulásával egy munkamegosztó organizációra, ami bizonyos orgánumok beállításával a továbbképzésre, a nemzetközi jog alkalmazására és keresztülvitelére ami a nemzetközi jogközösségnek a maga primitív állapotából egy civitas maxima kifejlődésére irányul."

S így tovább nyomozhatók a részben tudatos, részben öntudatlan politikai motivációk!

Nem kell sok szó annak bizonyítására; mennyire veszedelmes játék ez a nálv emberek jóhiszeműségével és még kevésbé kell külön bizonyítanunk, mennyire végzetes tanítás lehet ez sajátképpen magyar szempontból!

Ma, amikor a nemzetközi jog ideáljának nevében folynak azok a mesterkedések a nemzetközi politika fórumán, melyek a világháború győzteseire a rablott kincsek örökidőkre szóló biztosítását célozzák, különösen óvatossá és körültekintőnek kell lennünk. Külföldről importált narkotikumok az ifjúság lelkét megmérte-lyezhetik és különösképpen fenyeget ez a veszély, ha a tárgy előadója maga sincs tiszta tudatában, hogy milyen veszedelmes áru az, amelyet tetszetős tudományos csomagolásban kap és bírálat nélkül kiszolgál. De ellenvethetné valaki, hogy fenti soraimmal jutok ellentmondásba, melyekben a tudományból a politikum száműzését hirdetem. Nincs itt semmi ellentmondás. Mert éppen egy mélyreható nemzetközi jogtani kutatás és azon épülő felfogás áll szemben a fentebb érintett politika nemzetköziségeivel. Csak sajnos kevesen vannak, akik e fárasztó és nehezen megközelíthető kérdés minden részletébe behatolni készek.

A mi nemzetközi jogi felfogásunk igenis politikamentesen hirdeti a nemzeti jognak a nemzetközitől önállóságát és így tudományosan igazolt alapon számol minden nemzetközi kérdés eldöntésénél a vitális nemzeti érdekekkel. Az új nemzetközi jog szabályai között keresi mai létének feltételeit; de ugyanezek mellett a holnap új életre ébredésének lehetőségeit is.

A magyar nemzet tetszetősen csillogó nemzetközi pacifista ideológiáért nemzeti állományából egy jottányit fel nem áldozhat, amikor a világ rendezői éppen ezeknek jegyében marcangolták szét testét oly csúfosan. Mi is hirdetjük a nemzetközi jogrend szükségességét, de e jogrend előfeltételeinek megteremtésével, az állam és államközi jogrend dualizmusának tudományos alapján, a magyar államot ért jogtalanságok teljes kiküszöbölésével. Mert meddő marad mindaddig minden vállalkozás, mely a nemzetközi jogrend formai kiépítésére törekszik, míg az államok közti válság okait meg nem szünteti.

Így kapcsolódik egybe a magyar állam reintegrálódásának nemzeti létkérdése az államközi jogrend kialakulásának egyetemlegesen nagy problémájával. S így helyezkedik éles ellentétbe az önző hatalmi célt szolgáló internacionalizmussal a nemzet életösztonéből fakadó nacionalizmus.

(1929-30 körül, korábban még nem publikált kézirat)

A magyar háborús bűnösség kérdése

Minden háború nyomán megjelenik a kérdés: ki a felelős a végiggázoló vihar felidézéséért? Kiket ültessen a történelem ítélőszéke a vádlottak padjára: népeket vagy egyeseket?

A kérdés tehát nem új, de az ez iránt érdeklődő kérdőjel különösen élesen rajzolódik fel a nemzetközi élet égboltján a most egymást követő két világháború nyomán.

Minthogy ma minél többen, de minél kevesebb hozzáértéssel szólnak hozzá nálunk is e fontos kérdéshez, nem lesz talán felesleges azt néhány sorban tárgyilagosan megvilágítani.

A háborús felelősség problémájának a megvitatása különösen az első világháború kapcsán jelentkezik elvi éllel.

Bellot angol professzor pendíti meg az eszmét a háború közepén, hogy megfelelő nemzetközi bíróságot kellene szervezni a háborús bűnösök megbüntetésére. Kezdet elején azonban a felfogások és az ezeket visszatükröztető javaslatok inkább csak a nemzetközi jog szabályainak háborúban történt megsértéséért kívánják a büntetőjogi megtorlást. Ennek hatása azután látható formát is öltött, amikor a páriskörnyéki békeparancsok kötelezően előírják a háború törvényével és szokásaival ellenkező cselekmények elkövetésével vádolt személyeknek kiadását a szövetséges és társult hatalmak számára. Később már az egyes javaslatok mindinkább minden, a nemzetközi békét fenyegető egyéni és kollektív magatartásnak nemzetközi büntetőbíróság elé utalását követelik.

A kérdés-komplexumnak ilyenén felvetése azonban inkább a háborús mentalitás folytán ötletszerű volt, mintsem jól átgondolt. Amint más helyen bővebben kifejtettük (A nemzetközi bűncselekmény és a nemzetközi büntetőbíróság eszméje. Budapest, 1934.), a logikusan egymásba kapcsolódó kérdésekből kellett volna kiindulni. A logikus sorrend be nem tartása, s főleg a háborús meghasonlott népek politikai gyűlölködő légköre a nagyhorderejű kérdést zátonyra juttatta. Így történt a második világháború.

A háborús felelősség szabályozandó kérdései a következők lettek volna:

1. A nemzetközi deliktum megállapítása. E téren a felfogások igen eltérők. Míg egyesek annak a körét, hogy mi tekintessék nemzetközi bűncselekménynek, egészen szűkre szabnák, így elsősorban is a már fennálló vagy ezután létesítendő